

DOI: 13.33310/2518-7813-2019-65-2-334-340
УДК 376(09)

Світлана ЦИМБАЛ-СЛАТВІНСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент, Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна
e-mail: lanatsimbal@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-2732-5716

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ У СИСТЕМІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВИТИ

У статті висвітлено історію становлення і розвитку вітчизняної системи логопедичної освіти. Розкрито, що розвиток логопедичної освіти в усі історичні періоди пов'язаний із соціально-економічним устроєм країни, ціннісними орієнтирами держави й суспільства, політикою щодо дітей із відхиленнями в розвитку, законодавством у сфері освіти в цілому, світовим історико-педагогічним процесом, рівнем розвитку дефектологічної науки як інтегрованої галузі знання на стику медицини, психології, педагогіки. Відповідно до здійсненого аналізу виокремлено чотири етапи у становленні професійної підготовки майбутніх логопедів у системі спеціальної освіти: I етап – становлення системи логопедичної (логопедична освіта входила до складу дефектологічної) освіти – кінець XIX – початок XX століття; II – інтенсивний розвиток проблематики вищої школи в галузі спеціальної педагогіки – з 1918 р. по 70-і роки XX століття; III – криза системи дефектологічної (логопедичної) освіти – 70-і роки – початок 90-років XX століття; IV – сучасний етап – 1997 рік – дотепер.

Ключові слова: етапи, становлення, професійна підготовка, майбутні логопеди, дефектологічна освіта, система спеціальної освіти.

Розвиток національної системи спеціальної освіти, до якої сьогодні входить логопедична, в усі історичні періоди пов'язаний із соціально-економічним устроєм країни, ціннісними орієнтирами держави й суспільства, політикою щодо дітей із відхиленнями в розвитку, законодавством у сфері освіти в цілому, світовим історико-педагогічним процесом, рівнем розвитку дефектологічної науки як інтегрованої галузі знання на стику медицини, психології, педагогіки. Протягом декількох століть формувалися передумови до організації спеціального навчання осіб із відхиленнями в розвитку, але тільки на межі XIX і XX століть виникає перший досвід створення спеціальних освітніх установ. Історія становлення і розвитку вітчизняної системи спеціальних освітніх установ досить коротка і діалектично пов'язана як з історико-генетичними, так і з національними соціокультурними умовами. Разом з тим, процес розвитку логопедичної освіти у межах дефектологічної був інтенсивним і поступальним за своїм характером.

Історичні та сучасні проблеми підготовки дефектологів (логопедів) досліджували науковці (Д. Азбукін (1950), Р. Аслаєва (2011), Т. Баєва (2010), Л. Волкова (2009), В. Гладуш (2013), Т. Дегтяренко (2015), Н. Заварова (2011), О. Колишкін (2013), В. Коркунов (1998), Н. Малофєєв (2009), Л. Мітіна (1999), Н. Мельниченко (2015), П. Мозкова (2009), М. Перова (2007), В. Синьов (2007), І. Сергєєва (2001), Є. Соботович (2002), О. Степанов (2010), М. Хватцев (2002), Л. Чер-

ніченко (2018), А. Шевцов (2012), М. Шермет (2011) та ін.) за базовими напрямками: сурдопедагогіка (від лат. *Surdus* – глухий), тифлопедагогіка (від гр. *Typhlos* – сліпий), олігофренопедагогіка (від гр. *Oligos* – малий, незначний + *phren* – розум) та логопедія (від гр. *Logos* – слово, мова, зміст, розум, міркування, поняття, вчення, наука + *paideia* виховання, навчання). Науковцями доведено, що виділення самостійних галузей логопедії відбувалося поступово в міру накопичення теоретичних знань, методичного інструментарію та практики реального функціонування спеціальних (корекційних) освітніх закладів. Ці напрями створюють базу для навчання і виховання дітей з проблемами розвитку, з відхиленнями у розвитку, з вадами психофізичного розвитку, зокрема з вадами мовлення.

Мета – на основі наукових досліджень визначити та розкрити етапи становлення професійної підготовки майбутніх логопедів у системі спеціальної освіти.

Перший досвід організації допомоги дітям із порушеннями в розвитку відзначається в рамках клінічної практики в кінці XIX – на початку XX століття. Найбільш актуальною проблемою цього періоду розвитку спеціальної освіти є організація допомоги психічно хворим і розумово відсталим дітям. Важливим досягненням психопатології того часу було вивчення етіології і патогенезу розумової відсталості, дослідження причинної зумовленості недоумства морфологічними змінами в корі головного мозку. Досвід клінічної психопатології

збагачувався результатами досліджень у різних галузях природознавства, фізіології, мікробіології, патологічної анатомії, еволюційного вчення [4, с. 14].

У цей час в Італії, Франції, Англії, Німеччині, Америці видатні психіатри (В. Грізінгер (W. Griesinger), Ж. Ескіроль (J. Esquirol), Д. Коноплі (J. Conolly), Р. Крафт-Ебінг (R. Krafft-Ebing), В. Маньян (V. Magnan), Б. Морель (B. Morel), Ф. Пінель (P. Pinel), Б. Раш (B. Rush) та ін.) публікують роботи з описом гострих і хронічних психічних розладів у дітей, у яких викладають своє розуміння їх етіології і лікування.

Теоретичні розробки психопатології вивчення дітей із розумовою відсталістю послужили основою для практичної реалізації цих знань у роботі з дітьми з порушеннями в розвитку мовлення. На межі XIX – XX століть відкриваються перші спеціалізовані установи для розумово відсталих і психічно хворих дітей [4, с. 14].

В Україні в кінці XIX – на початку XX століття професійна підготовка логопедів у системі спеціальної освіти ґрунтувалася на формуванні професійного досвіду через оволодіння спеціальними методами і прийомами корекційно-педагогічної діяльності на базі наявної загальнопедагогічної підготовки. У переліку предметної підготовки значне місце відводилося медичним знанням.

На початкових етапах становлення системи логопедичної освіти її зміст будувався в рамках підготовки фахівців для різних соціальних сфер, що зумовлено широким спектром професійних компетенцій педагогів-дефектологів. Проте процес їхньої професійної підготовки був обмежений лише сферою шкільного навчання, що на довгі роки визначило виключно педагогічну спрямованість дефектологічної, зокрема логопедичної освіти.

Подальший розвиток спеціальної освіти характеризує тенденція до диференціації установ за профілем. Відкриваються не тільки суто психіатричні установи для дітей зі стійкими психічними порушеннями, а й установи медико-педагогічного профілю, в яких проводилися корегуючі педагогічні та психоневрологічні заходи. У лікувально-педагогічних установах надання допомоги дітям здійснювали психіатри, психологи, педагоги. Досвід роботи в медико-педагогічних установах доводив істотне місце у психоневрологічній роботі педагогічних заходів.

Включення системи дефектологічної (логопедичної) освіти в систему вищої педагогічної школи зумовило її орієнтації на цілі та завдання педагогічної освіти. Завдання підготовки педагога-дефектолога в цей період набувають загальноосвітнього характеру. Передбачається формування цілісного наукового світогляду, теоретичних і

практичних знань за фахом, навичок використання методів наукового мислення в природних і загальнопедагогічних питаннях. Крім дисциплін, спрямованих на підготовку до навчання і виховання дітей з відхиленнями у розвитку, ставили за мету практичну підготовку дефектологів до вивчення і обстеження вихованців, у зв'язку з цим посилювалися психологічні та медичні завдання підготовки [4, с. 16].

Досліджуючи процес становлення дефектологічної освіти, Д. Азбукін вказує, що зарубіжний досвід її побудови був незначний, оскільки спроби вищої дефектологічної освіти за кордоном почалися, переважно, тільки після першої світової війни. Крім того, закордонний досвід був украй строкатий, а програми майже відсутні [1, с. 144].

Підготовка дефектологів (логопедів) почалася з 1918 року організацією короткого курсу практичної логопедії для дошкільних працівників. У цьому ж році відкрився перший факультет дитячої дефективності в Петрограді при Інституті дошкільного виховання, де здійснювалася загальна дефектологічна підготовка студентів без спеціалізації в якій-небудь одній галузі.

Зі встановленням вищої дефектологічної освіти в навчальні плани дефектологічних відділень були включені спеціальні курси логопедів (Ленінград (1920), Москва (1922)). Кожен студент-дефектолог був зобов'язаний засвоїти теоретичні знання та практичні навички з логопедії [8, с. 151].

Логопедія викладалася як допоміжна дисципліна для дефектологів (сурдопедагогів, тифлопедагогів, олігофренопедагогів); підготовку фахівців-логопедів дефектологічний факультет не ставив собі за мету. У зв'язку з такою установкою курс логопедії був спрощеним, орієнтованим на грубі порушення мовлення [8, с. 151].

Повчальним виявився досвід підготовки педагогів-дефектологів із середньою спеціальною освітою на базі дефектологічних педагогічних училищ. Їх функціонування потребувало наявності викладачів спеціальної педагогіки, психології та відповідних методик. До того часу, поки структурно-змістовне наповнення навчального матеріалу було досить обмеженим, однопрофільна підготовка дефектологів (логопедів) була виправданою.

За даними Л. Ястребової на початку 40-х років (у Московському державному педагогічному дефектологічному інституті з 1934 року) вперше почали готувати вчителів подвійних спеціальностей: дефектолог і вчитель-предметник для 7-річної школи [17, с. 19].

Проте й тут незабаром розкрилися проблеми й труднощі, зумовлені різною спрямованістю спеціалізацій. Згодом, у післявоєнні роки, ця тенденція стала значно змінюватися: суттєво переглянуто

зміст професійної підготовки педагогів-дефектологів за рахунок включення нових дисциплін дефектологічного профілю; поглиблення психолого-педагогічної спрямованості їх навчання; припинення викладання лікувальної педагогіки та сексуальної педагогіки (як непотрібного копіювання західних концепцій); збільшення тривалості термінів проведення різних видів практик у спеціальних (корекційних) освітніх установах; розширення і спеціалізації професійної підготовки педагогів-дефектологів (логопедів) для дошкільних освітніх установ.

Незабаром прийшли до висновку, що логопедична робота потрібна не тільки у спеціальних освітніх установах, а й у масових школах у наданні логопедичної допомоги дітям дошкільного віку, коли мовлення, що формується, не тільки легко піддається порушенням, але й легше, ніж в більш пізньому віці, виправляється.

У 1946 / 47 навчальному році розгорнулися широкі наукові дебати про належність логопедії до медичних або педагогічних наук і, відповідно, про те, хто повинен займатися подоланням недоліків мовлення – лікар чи педагог [2, с. 37].

М. Хватцев звертає увагу на те, що у 50-і роки найбільш раціональним способом боротьби з вадами мовлення є логопедична робота безпосередньо в самій школі, в дитячому садку, в дитячих яслах. У такій ситуації необхідна відповідна підготовка вчителів початкової школи і працівників дошкільних установ. Потрібно: 1) уведення курсу логопедії в навчальні плани закладів, що готують ці кадри, 2) організація логопедичних курсів, семінарів і практикумів для вчителів і дошкільних працівників [15, с. 246].

У 1959 році навчання велося за навчальним планом, у якому було передбачено проведення спеціальної педагогічної практики протягом 29 тижнів.

Отже, у період з 30-х по 60-і роки система професійної підготовки дефектологів (логопедів) пройшла довгий шлях, результатом якого стала значна оптимізація цього процесу, що увібрав у себе як загальнопедагогічну, так і спеціальну підготовку. Найбільш оптимальним у практиці підготовки дефектолога (логопеда) вважалося створення єдиного самостійного комплексу з підготовки фахівців для роботи з різними категоріями дітей з відхиленнями у розвитку, в якому є навчальні підрозділи (дошкільні та шкільні установи, факультет з підготовки дефектологів і дослідницький центр). Подібні центри в ряді зарубіжних країн на той час уже довели свою ефективність комплексністю діяльності як єдиної системи. Такий підхід зберігає актуальність до теперішнього часу.

Починаючи з 70-х років ХХ століття, розгортається період, який відзначається інтенсивним розвитком проблематики вищої школи в галузі спеціальної педагогіки [4, с. 20]

Догматична орієнтація й директивний характер планування наукових досліджень на дефектологічну тематику до початку 80-х років не перешкождали процесу вивчення проблем підготовки педагогів системи спеціальної освіти [17, с. 20].

До кінця 70-х – початку 80-х рр. наукові пошуки і практична робота більшості педагогів-дефектологів, які працювали з дітьми шкільного віку, виявилися підлеглими завданням спеціальної освіти аномальних дітей, рівень і обсяг якої в СРСР до цього часу був значно вищим, ніж в інших розвинених країнах. Спеціальна освіта стала великим досягненням вітчизняної системи спеціальної освіти і радянської дефектологічної науки. Доступність для аномальної дитини загальної освіти в повному обсязі, її досягнення у сфері розвитку пізнавальної діяльності та словесного мовлення стали осмислюватися до кінця другого етапу як головний ціннісний орієнтир системи спеціальної освіти (М. Малофєєв, 1996, 1997, 2002).

Отже, до кінця 80-х років процес наукового вивчення змісту й організації професійної підготовки дефектологів (логопедів) характеризувався накопиченням фактичного матеріалу й емпіричних даних. У результаті були визначені актуальні для того часу проблеми для системи вищих навчальних закладів: пошук перспективних концептуальних основ системи професійної підготовки, обґрунтування питань теорії та практики вищої дефектологічної (логопедичної) освіти; вивчення й аналіз професійно значущих якостей та особистісних характеристик дефектолога (логопеда); розробка професіограми та кваліфікаційної характеристики фахівця цього профілю; визначення оптимальних умов і можливостей професійного виховання майбутніх дефектологів (логопедів); розробка змісту, а також методів і засобів професійної освіти; визначення методів і критеріїв оцінки якості професійної підготовки майбутніх дефектологів (логопедів); технічне та інформаційне забезпечення їх професійної підготовки; вивчення й аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців цієї галузі; організація наукових досліджень за вищевказаними проблемами.

У цей період спостерігалася орієнтація на актуальні проблеми вищої дефектологічної (логопедичної) освіти, такі, як розробка її концепції, кваліфікаційних характеристик, проблем педагогічної практики.

Проте можна відзначити нерозробленість низки проблем, які вирішуються тільки в результаті дослідження і позначаються в навчальному

процесі: вища логопедична освіта розглядається як освіта в системі вищої педагогічної школи і підпорядковується всім вимогам процесу і змісту підготовки фахівця, але на сучасному етапі у зв'язку зі зміною контингенту дітей виникла необхідність у розширенні функціональних обов'язків логопеда з урахуванням завдань реабілітації та адаптації в соціумі дітей з важкими порушеннями; замкнутість підготовки логопедів у рамках навчального закладу та установ спеціального навчання; недостатність системи профорієнтації та профвідбору на логопедичну спеціальність у системі профорієнтації та профвідбору на педагогічну спеціальність узагалі; недостатність загальнонаукового і загальнодефектологічного фундаменту освіти логопеда, необхідного для системного процесу і підходу до проблем мовленнєвого розвитку; недостатня ефективність системи педагогічної практики, зміст і характер практики не враховують конкретного місця й умов майбутньої самостійної професійної діяльності випускника, час для набуття професіоналізму в практичній діяльності відсутня; логопеди, не отримавши належного виховання у сфері етики, моралі, моральності, часто не володіють професійно значущими почуттями і необхідними особистісними характеристиками.

Криза системи дефектологічної (логопедичної) освіти, яка особливо позначилася в кінці 80-х років, виявилася складником кризи всієї системи освіти країни і поклала початок наступного етапу в становленні логопедичної освіти, який включав перетворення системи вищої школи, підсистеми професійної освіти різних фахівців, визначив цілі їх професійної підготовки, в процесі яких були розроблені відповідні вимоги до соціально-професійної діяльності логопеда.

Останнє десятиріччя ХХ століття ознаменувалося розширенням мережі вищих навчальних закладів, у яких здійснюється підготовка логопедів, у зв'язку з чим актуалізувалася проблема поліпшення якості їх підготовки майбутніх. Сьогодні ці питання розробляють Т. Баєва (2010), Е. Борисова (2013), Р. Лалаєва (2001), І. Омельченко (2011), Н. Пахомова (2012), В. Синьов (2007), Л. Федорович (2012), В. Хитрюк (2013), Е. Чухачева (2012), М. Шеремет (2011) та ін.

У період 90-х рр., що співвідноситься з початком перехідного періоду в розвитку вітчизняної системи спеціальної освіти, процес переосмислення змісту навчання відбувається під впливом нових ціннісних орієнтацій суспільства і держави, що став на шлях демократичного розвитку, нового розуміння прав людини і прав дитини, нової законодавчої бази, нових ціннісних орієнтації освітньої системи в цілому. Система спеціальної

освіти, яка склалася до кінця другого етапу, характеризується ухилом у бік формування пізнавальної діяльності, загальноосвітніх знань, умінь і навичок. Закономірно, що в програму досліджень Інституту корекційної педагогіки та психології, спрямованих на наукове забезпечення переходу вітчизняної системи спеціальної освіти на якісно новий – третій етап свого розвитку, включається завдання проектування спеціальної педагогічної підтримки процесів соціального й емоційного розвитку, становлення самосвідомості дітей з різними порушеннями розвитку на всіх вікових етапах.

У травні 1997 року в Лісабоні відбувся 3-й Європейський конгрес Постійного комітету мовних терапевтів, логопедів (LCSTL). Ця неурядова організація об'єднує асоціації ортофоністів і логопедів усіх країн Європейського Союзу, а також Норвегії та Швейцарії. Основне її завдання – узгодження професійних інтересів логопедів і мовних терапевтів, координація наукових досліджень у галузі патології мовлення, сприяння впровадженню сучасних наукових і практичних досягнень, розробка єдиних освітніх програм і професійних стандартів. Так, було встановлено, що більшість логопедів погано підготовлені в плані запобігання мовним розладам (консультування, інформація, посередництво між освітніми установами, батьками й іншими фахівцями) [16, с. 92].

Ця проблема вимагає формування відповідної компетентності в процесі професійної підготовки логопедів у вищому навчальному закладі. Один з варіантів такої програми був запропонований W. Maas у доповіді «Превентивні завдання логопеда в роботі з дітьми від 0 до 6 років у Нідерландах» як навчальна програма для логопедів із проблеми «Запобігання» [10, с. 92].

Отже, передумови становлення та розвитку системи логопедичної освіти формувалися протягом багатьох років. На основі вивчення робіт відомих учених (В. Гладуш [3], Н. Климко [5], О. Колишкін [6], І. Кузава [7], О. Потапенко [11], В. Ремажевська [12], С. Федоренко [14] та ін.) можна виділити кілька етапів у розвитку системи професійної підготовки логопедів у системі дефектологічної (спеціальної) освіти, які ми узгодили з виявленими М. Малофєєвим соціокультурними й історико-генетичними факторами в галузі спеціальної освіти та виокремленими ним етапами [11] й представленими соціальними моделями ставлення до людей з обмеженими можливостями здоров'я Е. Старобіною [13].

Відповідно виокремлено чотири етапи у становленні професійної підготовки майбутніх логопедів у системі дефектологічної (спеціальної) освіти:

І етап – становлення системи логопедичної (логопедична освіта входила до складу дефекто-

логічної) освіти (процес професійної підготовки спеціалістів був обмежений сферою шкільного навчання, що на довгі роки визначило виключно педагогічну спрямованість дефектологічної (логопедичної) освіти – кінець XIX – початок XX століття;

II – інтенсивний розвиток проблематики вищої школи в галузі спеціальної педагогіки (організація короткого курсу практичної логопедії для дошкільних працівників, відкриття першого факультету дитячої дефективності в Петрограді при Інституті дошкільного виховання, розробка концепції вищої дефектологічної (логопедичної) освіти, кваліфікаційних характеристик, проблем педагогічної практики) – з 1918 р. по 70-і роки XX століття;

III – криза системи дефектологічної (логопедичної) освіти (перетворення системи вищої школи, підсистеми професійної освіти різних фахівців, розробка відповідних вимог до соціально-професійної діяльності логопеда) – 70-і роки – початок 90-років XX століття;

IV – сучасний етап (перебудова змісту та організаційних основ спеціальної освіти, перебудова масової і спеціальної освіти, відмежування логопедичної освіти від спеціальної) – 1997 рік – дотепер.

Короткий екскурс в історію професійної підготовки майбутніх логопедів у системі дефектологічної (спеціальної) освіти в освітніх установах

переконає, що кожен новий етап в її розвитку визначався соціальним замовленням, пов'язаним із соціально-економічним устроєм країни, ціннісними орієнтирами держави й суспільства, політикою щодо дітей із відхиленнями в розвитку, законодавством у сфері освіти в цілому, світовим історико-педагогічним процесом, рівнем розвитку дефектологічної науки.

Аналіз наукової літератури з проблемного поля дослідження показав актуальність цієї теми для педагогів, психологів, суспільства в цілому як у минулому, так і в наші дні та дозволив виявити деякі загальні умови модернізації логопедичної освіти, які підтверджують, що вона можлива на основі глибокого дослідження змісту і суті проблеми формування професіоналізму та професійної компетентності майбутніх логопедів, розробки організаційно-методичного забезпечення їх розвитку та реалізації на навчально-педагогічній, виробничій практиці відповідно до соціального замовлення, національно-регіональних потреб сучасного суспільства. З вищенаведеного випливає, що проблема підготовки майбутніх логопедів з вищою професійною освітою до кінця не вирішена. У зв'язку з цим необхідність її вивчення залишається актуальною, а нові наукові та практичні дані виявляються затребуваними, що відповідає масштабним запитам соціуму і темі нашого дослідження.

Список використаних джерел

1. Азбукин Д. И. Исторический очерк подготовки педагогов-дефектологов. *Ученые записки МГПИ*. 1950. Т. LXI. С. 143–148.
2. Бессмертная Н. А. Организационно-педагогические условия развития профессиональной компетентности будущих логопедов сельских образовательных учреждений: дис. ... канд. пед. наук. Москва, 2003. 168 с.
3. Гладуш В. А. Теорія і практика післядипломної педагогічної освіти дефектологів в Україні (друга половина XX – початок XXI століття): автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2013. 40 с.
4. Дружиловская О. В. Современный подход к преподаванию дисциплин медико-биологического цикла на дефектологических факультетах педагогических вузов: дис. ... канд. пед. наук. Москва, 2003. 210 с.
5. Климов Н. О. Развитие теории та истории сурдопедагогической науки у спадщині Миколи Дмитровича Ярмаченка: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2014. 16 с.
6. Колишкін О. В. Корекційна освіта. Вступ до спеціальності: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2013. 392 с.
7. Кузава І. Б. Теоретичні та методичні засади інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2015. 40 с.
8. Логопедия / под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. Москва: ВЛАДОС, 1998. 680 с.
9. Малофеев Н. Н. Специальное образование в меняющемся мире. Европа: учеб. пособ. Москва: Просвещение, 2009. 319 с.
10. Назарова И. В., Шайдуллина Г. Ф. Педагогическая практика как одна из составляющих профессиональной компетентности будущего учителя-логопеда. *Современные проблемы науки и образования. Электронный научный журнал*. 2014. № 3. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=12997> (дата обращения: 04.04.2019).
11. Потапенко О. М. Теорія і практика підготовки логопедичних кадрів в Україні (друга половина XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2010. 22 с.
12. Ремажєвська В. Реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогів, що працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, в Україні. *Педагогічна освіта в Україні і Польщі: реалії та перспективи*: зб. наук пр. / за ред. Д. Герцюка, Р. Кухи. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. С. 100–110.
13. Старобина Е. М. Концептуальная модель системы непрерывного профессионального образования инвалидов: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Санкт-Петербург, 2004. 38 с.
14. Федоренко С. В. Становлення та розвиток вітчизняної тифлопедагогіки: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2012. 40 с.
15. Хватцев М. Е. Логопедия: работа с дошкольниками. М.: Изд-во АСТ. 2002. 258 с.
16. Чиркина Г. В., Орлова О. С. 3-й конгресс Постоянного комитета речевых терапевтов и логопедов. *Дефектология*. 1997. № 6. С. 90–93.
17. Ястребова Л. А. Формирование профессионально значимых качеств будущих педагогов-дефектологов: дис. ... канд. пед. наук. Армавир, 2008. 167 с.

References

1. Azbukin D. I. Istoricheskiy ocherk podgotovki pedagogov-defektologov. Uchenyye zapiski MGPI. 1950. T. LXI. S. 143–148.
2. Bessmertnaya N. A. Organizatsionno-pedagogicheskiye usloviya razvitiya professional'noy kompetentnosti budushchikh logopedov sel'skikh obrazovatel'nykh uchrezhdeniy: dis. ... kand. ped. nauk. Moskva, 2003. 168 s.
3. Gladush V. A. Teoriya i praktika pilsyadiploynoї pedagogichnoї osviti defektologiv v Ukraїni (druga polovina KHKH – pochatok KHKH stolittya): avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk. Kiїv, 2013. 40 s.
4. Druzhilovskaya O. V. Sovremennyy podkhod k prepodavaniiyu distsiplin mediko-biologicheskogo tsikla na defektologicheskikh fakul'tetakh pedagogicheskikh vuzov: dis. ... kand. ped. nauk. Moskva, 2003. 210 s.
5. Klimko N. O. Rozvitok teorії ta istoriї surdopedagogiki u naukoviy spadshchini Mikoli Dmitrovicha Yarmachenka: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk. Kiїv, 2014. 16 s.
6. Kolishkin O. V. Korektsiynna osvita. Vstup do spetsial'nosti: navch. posib. Sumi: Unіversitets'ka kniga, 2013. 392 s.
7. Kuzava I. B. Teoretichni ta metodichni zasadi inklyuzivnoї osviti doshkil'nikiv, yakі potrebuyut' korektsiї psikhofizichnogo rozvitku: avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk. Kiїv, 2015. 40 s.
8. Logopediya / pod red. L. S. Volkovoy, S. N. Shakhovskoy. Moskva: VLADOS, 1998. 680 s.
9. Malofeyev N. N. Spetsial'noye obrazovaniye v menyayushchemsya mire. Yevropa: ucheb. posob. Moskva: Prosveshcheniye, 2009. 319 s.
10. Nazarova I. V., Shaydullina G. F. Pedagogicheskaya praktika kak odna iz sostavlyayushchikh professional'noy kompetentnosti budushchego uchitelya-logopeda. Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya. Elektronnyy nauchnyy zhurnal. 2014. № 3. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=12997> (data obrashcheniya: 04.04.2019).
11. Potapenko O. M. Teoriya i praktika pidgotovki logopedichnikh kadriv v Ukraїni (druga polovina XX stolittya): avtoref. dis. ... kand. ped. nauk. Kiїv, 2010. 22 s.
12. Remazhevs'ka V. Reformuvannya sistemi pidgotovki, perepidgotovki ta pidvishchennya kvalifikatsiї pedagogiv, shcho pratsuyut' z dit'mi z osoblivimi osvıtnimi potrebami, v Ukraїni. Pedagogichna osvita v Ukraїni i Pol'shchi: realii ta perspektivi: zb. nauk pr. / za red. D. Gertsyuka, R. Kukhi. L'viv: Vidavnichiy tsentr LNU im. I. Franka, 2008. C. 100–110.
13. Starobina Ye. M. Kontseptual'naya model' sistemy nepreryvnogo professional'nogo obrazovaniya invalidov: avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk. Sankt-Peterburg, 2004. 38 s.
14. Fedorenko S. V. Stanovlennya ta rozvitok vıchiznyanoї tiflopedagogiki: avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk. Kiїv, 2012. 40 s.
15. Khvattsev M. Ye. Logopediya: rabota s doshkol'nikami. M.: Izd-vo AST. 2002. 258 s.
16. Chirkina G. V., Orlova O. S. 3-y kongress Postoyannogo komiteta rechevykh terapevtov i logopedov. Defektologiya. 1997. № 6. S. 90–93.
17. Yastrebova L. A. Formirovaniye professional'no znachimykh kachestv budushchikh pedagogov-defektologov: dis. ... kand. ped. nauk. Armavir, 2008. 167 s.

Светлана Цимбал-Слатвинская. Этапы становления профессиональной подготовки будущих логопед в системе специального образования

В статье отражена история становления и развития отечественной системы логопедического образования. Раскрыто, что развитие логопедического образования во все исторические периоды связано с социально-экономическим устройством страны, ценностными ориентирами государства и общества, политикой в отношении детей с отклонениями в развитии, законодательством в сфере образования в целом, мировым историко-педагогическим процессом, уровнем развития дефектологической науки как интегрированной отрасли знания на стыке медицины, психологии, педагогики. Согласно проведенного анализа выделены четыре этапа в становлении профессиональной подготовки будущих логопедов в системе специального образования: I этап – становление системы логопедического (логопедическое образование входило в состав дефектологического) образования – конец XIX – начало XX века; II – интенсивное развитие проблематики высшей школы в области специальной педагогики – с 1918 по семидесятые годы XX века; III – кризис системы дефектологического (логопедического) образования – семидесятые годы – начало 90-х годов XX века; IV – современный этап – 1997 год – до сих пор.

Ключевые слова: этапы, становление, профессиональная подготовка, будущие логопеды, дефектологическая образование, система специального образования.

Svitlana Tsymbal-Slatvinska. Stages of professional preparation for future speech therapists in the special education system

The article covers the history of the formation and development of the domestic system of speech therapy. It is disclosed that the development of speech therapy education in all historical periods is connected with the socio-economic structure of the country, the value orientations of the state and society, the policy of children with deviations in development, the legislation in the field of education in general, the world historical-pedagogical process, the level of development of defectological science as an integrated field of knowledge at the junction of medicine, psychology, pedagogy. Some general conditions of the initial stage of logopedic education modernization have been revealed, which confirm that it is possible on the basis of in-depth study of the content and essence of the problem of formation of professionalism and professional competence of future speech therapists, development of organizational and methodological support for their development and implementation in educational, in accordance with the social order, the national-regional needs of modern society.

According to the analysis, four stages have been identified in the formation of the future vocabulary specialists training in the system of special education: Phase I – the formation of the logopedic system (logopedic education was a defectological education) (the process of professional training of specialists was limited to the field of

school education, which for many years determined exclusively pedagogical directional defectological (logopedic) education) – the end of the XIX – the beginning of XX century; II – intensive development of the problems of higher education in the field of special pedagogy (organization of a short course of practical speech therapy for pre-school workers, the opening of the first department of childhood deficiency in Petrograd at the Institute of pre-school education, development of the concept of higher defectological education, qualification characteristics, problems of pedagogical practice) – since 1918 in the 70's of the XX century; III – the crisis of the system of defectological (logopedic) education (the transformation of the system of higher education, the subsystem of vocational education of different specialists, the development of appropriate requirements for the socio-professional activities of the speech therapist) – 70-ies – the beginning of 90-ies of XX century; IV – modern stage (reorganization of the content and organizational foundations of special education, reorganization of the relationship between mass and special education, distinguishing speech therapy from the special one) – 1997 – to this day.

Key words: stages, formation, vocational training, future speech therapists, defectological education, system of special education.